

TEHETSÉGTANÁCSADÁS

2019-20. 2. félév
PÁSKUNÉ DR. KISS JUDIT

A tehetségtanácsadás témakörei

Problémahelyzetek

- A környezetből, helyzetből fakadó
- A személyiségből fakadó
- Fejlődés sajátosságokból fakadó

A professzionális TA

- Miben tér el a hétköznapi TA-tól
- Milyen szintjei vannak?
- Ki végezheti
- Milyen szaktudásra van szükség hozzá?
- Milyen specifikus készségeket igényel?

Intervenciós lehetőségek

- A pedagógus kompetenciaterülete
- A pszichológus kompetenciaterülete
- Egyéb specifikus szerepek

Környezeti katalizátorok

Miliő

- Települési (iskolaválasztási lehetőségek, település nagysága, tanulói összetétel)
- Családi
 - Melegházhatás, szülői válaszkészség a gyermek szükségleteire - belső munkamodell; idő
 - Szülők nézetei; erőfeszítései, ambíciói
 - Identifikációs modellek
 - Értékek és attitűdök közvetítése (észrevétlenül)
 - Anyagiak – értéket is közvetíthet:
Anyagi áldozat = üzenet a cél fontosságáról
- Kulturális – pl. vallási hovatartozás

Személyek

Szolgáltatások

Intrapersonális katalizátorok

Viszonylag stabil *fizikai és mentális* sajátosságok:

- megjelenés, nem, etnikai sajátosságok, fogyatékoságok, egészségi jellemzők
- viselkedésbeli predispozíciók (temperamentum), személyiségvonások

A célirányos viselkedést meghatározó sajátosságok:

- Tudatosság (erősségek és gyengeségek) – TERVEZÉS
- Motiváció: megszabja a viselkedés irányát és intenzitását – értékek, érdeklődés, igények – CÉLMEGHATÁROZÁS
- Akarati sajátosságok: autonómia, erőfeszítés, kitartás – CÉLELÉRÉS

A tanácsadás fogalma:

- egy célorientált problémamegoldó tevékenység.
- Elsősorban az egészséges „normális” tanácskérők segítségét szolgálja, ahol nem, vagy csak minimális mértékben jelenik meg a pszichoterápia iránti igény.
- A tevékenység központjában egy specifikus szakterület áll, pld. családi, párválasztási, életvezetési, iskolai, pályaválasztási, vagy tehetség tanácsadás

A tehetség-tanácsadás

..."arra szolgál, hogy tisztázza a tehetséggel kapcsolatos problémákat és gondokat. A tehetséges személyek azonosításával, gondozásával és kutatásával kapcsolatban célokat tűzön ki, segítse a célokat megvalósítani, a tehetség-ügyet szolgáló döntéseket meghozni, és megfontolt, célirányos tevékenységet folytatni" (Mező, 2004)

A tanácsadás két formáját

különíthetjük el:

- az egyéni tanácsadást, és
- a csoportos tanácsadást.

A tanácsadói szakértelem

Általános tanácsadói készségek

- etikai viselkedés és szakmai magatartás,
- a tanácsadó programok tervezésére és lebonyolítására való képesség,
- A tanácsadási módszerek ismerete,
- Célzott beszélgetés vezetésének készségei
- Öndefiníciót támogató eljárások ismerete
- Cselekvési terv készítése

Szakterületi tudás, készségek

- A szakterületi ismeretek teszik lehetővé a probléma megoldásához szükséges szakszerű információk beáramoltatását a tanácsadási folyamatba
- A specifikumot az adott munkahelyi környezet és a klienscsoport jelenti
 - A tehetség felismerésére, azonosítására alkalmas módszerek ismerete, Tehetségszűrő megfigyelési szempontsor,
 - Tehetséggondozó módszerek, szervezetek ismerete
 - Képzési lehetőségek ismerete
 - Pályázati lehetőségek ismerete stb.

A tanácsadói szakértelem általános készségei

- Segítségével a tanácsadó képes a tanácskérőt egy belső munkára készítve végigvezetni a problémamegoldó folyamaton. Ritoók Magda (2009) alapvető kompetenciáknak nevezi ezt, amelyre minden tanácsadó szakembernek munkahelytől függetlenül szüksége van. (pld: etikai viselkedés és szakmai magatartás, a tanácsadó programok tervezésére és lebonyolítására való képesség).
- Az egyéni és csoportos tanácsadás folyamata, lépései és
- A tanácsadási módszerek ismerete
- Célzott beszélgetés vezetése
- A tanulásra , tehetségnevelésre vonatkozó öndefiníciót támogató eljárások:
 - önértékelő kérdőívek használata, pld tanulásdiagnosztikai kérdőív, www.tanulasfejleszt.es.ktf.hu,
 - önreflexióra lehetőséget adó speciális feladatok, (pld. a heti időbeosztás leírása a tanulás tervezésénél)
- Mérlegelési eljárások, cselekvési terv készítése
- A tehetséggondozás, fejlesztés eljárásai

Szakterületi tudás

Az adott problémakörhöz kapcsolódó magas színvonalú szakmai ismereteket, készségeket és szakszerű hozzáállást jelent, amelyben a tanácsát kikérik. Ilyen például a pályaválasztás, tanulás, tehetség gondozás stb. A szakterületi ismeretek teszik lehetővé a probléma megoldásához szükséges szakszerű információk beáramoltatását a tanácsadási folyamatba. Ritoók (2009) speciális kompetenciáknak nevezi ezeket, "amelyekre a munkahelyi környezettől, és szolgáltatásban részesülő klienscsoporttól függően lehet szükség."

- A tehetség felismerésére, azonosítására alkalmas módszerek ismerete, Tehetségszűrő megfigyelési szempontsor, http://tehetseg.hu/sites/default/files/geniusz_muhely/1davidmaria_12.pdf
- Tehetség gondozó módszerek, szervezetek ismerete <http://tehetseg.hu/tehetsegterkep>
- Képzési lehetőségek ismerete
- Pályázati lehetőségek ismerete.....stb

Ki lehet tehetség-tanácsadó?

- A tehetség-azonosítás, - gondozás és -kutatás területén járatos, szakirodalmi tájékozottsággal és szakmai tapasztalatokkal, kapcsolatokkal rendelkező, főiskolai vagy egyetemi szintű pedagógiai és/vagy egyetemi szintű pszichológiai képzettséggel rendelkező személy.
- Szakmai felkészítést kapott a tanácsadási feladatok ellátására
 - Tehetségnevelő tanári Ma
 - Szakirányú pedagógus továbbképzési végzettséggel tehetség szakértő
 - Pszichológus tehetséggondozási szakértelemmel

A tanácsadás ötlépcsős illetékességi modellje (Wiegersma, 1976)

A szociokulturális helyzetből adódó problémák – okok és következmények

OKOK ⇒ ?? (+ és -)

- Alacsony iskolázottság
- Nagyon magas iskolázottság
- Csonka vagy súlyos problémával küzdő család
- Nemi különbségekből adódó eltérések
- Települési adottságok (kollégium)
- Külföldről hazatérő családok
- Szegénység
- Települési adottságok

KÖVETKEZMÉNYEK

- Alulinformáltság
- ingerszegénység
- Megfelelő minták hiánya
- Értékkonfliktusok
- Tanulási motiváció gyengesége
- Szabadidő mennyisége, eltöltésének módja
- Identifikációs és megküzdő mechanizmusok elégtelensége

Fejlődéslélektani szempontok

1. Gyors és lassú érés

- Genetikai jellemző elsősorban → a korai megjelenés nem feltétlenül jele a tehetségnek
- ... és fordítva
- Címkézés nélkül támogatni

2. Egyenetlen fejlődés (disszinkrónia)

- Rengeteg későbbi baj gyökere
- Formái:
 - Intellektus és a pszichomotoros képességek közötti eltérés (okos de esetlen, ügyetlen kétbalkezes)
 - A nyelvi és a gondolkodási képességek közötti eltérés (élettani dadogás, vagy a beszédprodukciónak más nehézségei)
 - Intellektuális és érzelmi-szociális szintbeli különbség
 - Ez a leggyakoribb
 - A problémák detektálása, komoly kérdések – DE a járulékos szorongás feldolgozásának képtelensége
 - Hiba: a csak intellektuális fejlesztés

A személyiséggel kapcsolatos problématerületek

- Motiváció, érdeklődés (a felszín és ami mögötte van)
- Identitás (a kisiskolás „az, amit működtetni tud”, a serdülő „belül elfoglalt”)
- Önértékelés
- Szociális készségek
- Affektív problémák
- Megküzdéssel kapcsolatos problémák
- Önirányítással kapcsolatos problémák
- Tanulási problémák

Problémakonstelláció I. (Kövi és mtsai, 2014)

◦ *Perfekcionista, maximalista*

„Az igazi tökéletesség tökéletlenségeink elfogadása”
(Szent Ágoston)

- Szakadatlan erőfeszítés
- Nehezen vagy egyáltalán nem elérhető célok
- önértékelés a produktivitás függvényében alakul
- teljesítményszorongás
- negatív értékelések elkerülése (KK)
- **Adaptív perfekcionizmus:**
 - Teljesíthető célok
 - Saját szükségletek mentén való feladatvállalás
 - A teljesítmény elégedettséget ad

Problémakonstelláció II.

- *Zárkózottak*

- *magas társas szorongás*
- *zárkózottság*
- *magányosság*
- *alacsony önértékelés*
- *kommunikációs problémák*

- *DE*

- *jó időmenedzselés,
munkaszervezés*
- *indulati szélsőségek hiánya*
- *fókuszált érdeklődés*

Problémakonstelláció III.

- *Útkeresők*

- motivációs problémák
- értelem és útkeresés
- szomorúság,
pesszimizmus
- öntörvényűség
- (pár)kapcsolati
problémák,
elidegenedés

- DE

- Erős önbizalom
- identitásérzés

Problémakonstelláció IV.

- *Problémákkal teliek - minden terület érintett*
 - *alacsony önértékelés*
 - *szorongás, stressz*
 - *kommunikációs problémák*
 - *zárkózottság*
 - *szétszórtság*
 - ...

A problémamentesek (reziliensek)

- Példaértékű kudarckezelés
- Énhatárok kitágítása
 - ...hogyan lehet hasznára másoknak
- Kimagasló megküzdési potenciálok
- Tudatosság (önismeret, énhatékonyság, önmenedzselés)
- Megfelelő, reális önértékelés
- Szociális készségek

A közeg, ami mozgásba hoz

... van időm
átgondolni a
hibám és kijavítani
azt

... hosszabb futamú
projektek
megvalósításán
dolgozunk

... több
perspektívából
lehet vizsgálódni

... tananyagon túl-
mutató érdekes
dolgokat is tanulunk

... olyan hely, ahol
szabadon magadat
adhatod

... nem annyira szigorúak a
szabályok, mint egy tanórán,
hanem minden tekintetben
lazább, kivéve persze a
színvonalat

... mi is azt érezzük,
hogyan számít a
véleményünk ...

... képzelet és
tudomány határán
mozogni
felbecsülhetetlen
élmény

„... a lelki, személyiségi fejlesztésben nem lehet módszertani „egyenruhával” dolgozni. Ha ismerjük az egyéni „méreteket”, személyre szabottan, méreletesen tudunk – remélhetően hatékony – segítséget, támogatást nyújtani.”

(Bagdy, 2014, 100. o.).

PPRAKTIKUS INTERVENCIÓK

- Információnyújtás
- Anyagi források felkutatása
- Az életkeret megváltozása
 - Iskolaváltás
 - Elkülönítés
 - Osztályugratás
 - Előrehozott vizsgák
 - Programok (AJTP, Templeton, Csányi Alapítvány)
 - Külföldi tartózkodás

FEJLESZTÉSEK

- Gazdagítás
- Nyári táborok
- Kutató Diákok Országos Szövetsége (KutDiák)
- Szakkollégiumok
- Versenyek
- Mentorálás

Az iskolai tehetséggondozás résztvevői

A hagyományostól eltérő feladatkörök:

- **Programvezető** (általában igazgató, igazgatóhelyettes)
- **Programfelelős / tehetséggondozó koordinátor**
(igazgatóhelyettes, illetve azzal egy szinten álló szakképzett „tehetségfejlesztési szakértő”)
- **Programgazda** (iskolán kívüli programok gazdája)
- **Munkaközösség vezetők**
- **Tehetség-tanácsadó szakember** (erre képzett pedagógus vagy pszichológus)
- **Mentor**
- **Egyes szaktanárok**

(Balogh László, 2004)

Balogh László, 2004)

A mentorszerep jelentése , határainak kijelölése

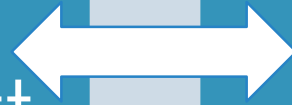

A mentor

- erőforrást jelentő
- a gyermek által csodált személy,
- példaképként szolgál az emberi törekvések valamely területén
- megbízható, szerethető, tapasztalt
- Egyszerre fókuszál a szakmai és a pszichológiai támogatásra

A mentorálás – kapcsolat alapú szakmai aktivitás

Egy idősebb,
tapasztalt felnőtt

Fiatal személy

- tanácsadás
- útmutatás
- bátorítás

- Kompetencia,
alkalmasság ↑
- Szemg.fejlődés

Jellemzői: elköteleződés, tisztelet, közös személyiségjegyek, hűség

További, mentoráláshoz kapcsolódó jellemzők

Strukturált és bizalmas kapcsolat

Az idősebb fél megbízható, szerethető, tapasztalt a fiatal vezetésében

Segítő kapcsolat – támasz, támogatás, segítségnyújtás, elősegítés

Hosszantartó, rendszeres találkozások

A kompetencia és a karakter fejlődésének elősegítése – demonstráció, instrukció, kihívás, bátorítás

Elhatárolás más segítő kapcsolatoktól

MENTORÁLÁS

- Nevelés, személyiségfejlesztés, „éleltre nevelés” eszköze
- Szakértelme előrébb jár, mint a mentoráltté
- Van direkt tanítás, instrukció
- Mentoráltra fókuszál
- Hosszabb (1 év)
- Végül kolléga lesz
- A mentor kapcsolati hálójának kiemelt szerepe

TUTORÁLÁS

- A tanulás, tanítás speciális formája

COACHING

- A coachnak nem kell értenie ahhoz, amivel a coachee foglalkozik
- Nincs benne direkt tanítás
- Eredményre fókuszál
- Rövid (3-4 alk., max 6-8 hó)
- Szerződéses, célelérés után vége
- A coachee kapcsolati hálójának kiemelt szerepe

A tanácsadó

Feladata a fejlődést elősegítő tanulási környezethez való hozzásegítés.

- megfelelő mentor felkutatása
- csoportok szervezése (prevenció), csoportos tanácsadás
- pályaválasztási/továbbtanulási támpontok nyújtása
- az adott tehetségterületnek megfelelő programok felkutatása, tájékoztatók kiadása
- egyéni tanácsadás – diáknak, szülőnek, pedagógusnak
- Tehetség-vizsgálatok → erősségekre alapuló ajánlás
- Képzés, tájékoztatás

Feltétel: A tehetséges fiatalok egyedi szükségletei iránti érzékenység

Az egyes szaktanárok

Akcióinformációk birtokosa

- Magas elvárásai vannak magával szemben
- Kitartó
- Kevés irányítást igényel
- Jó a koncentrációs készsége
- Nagyfokú érdeklődést mutat egy-egy témával kapcsolatban
- Sok minden érdekli
- Kudarccal szemben újrapróbálkozik
- Rendkívül kíváncsi
- Érzékenyen és hevesen reagál az igazságtalanságra
- Sok energiája van
- Megpróbálkozik a nehéz feladattal, nem adja fel könnyen

Az eredményes és nem eredményes „tehetségek”

Teljesítő /involvált	Nem teljesítő
Gondolatainak hány %-át tölti ki az adott terület?	
10%	5%
Tanulás/nem tanulással töltött idő	
Heti 27 ó – 36 ó	Heti 17 ó – 45 ó
Strukturált/nem strukturált szabadidő (Heti SZI%)	
7,1% - 14,6%	2,6% - 27,3%
Erős koncentráció esetei mikorra esnek?	
Tan: 34%, str: 32%, str.latlan: 26%	Tan: 18%, str: 17%, str.latlan: 52%

El tudják viselni az egyedülléttel együttjáró emocionális igénybevételt
Hozzászoktak az időtöltés strukturált módjához → alkotáshoz szükséges
Ki tudják nyerni az öröme szolgáló aspektusokat a tevékenységből

A szülő kérdése

- Azt mondják, tehetséges. Mit csináljak?
- Hogy ne rontsam el?
- Hova vigyem?
- Vegyem el a gyerekkorát?
- Nem fog-e sérülni a sok versenyzés és hajtás miatt?
- Honnan kerítsek pénzt a taníttatásra?

A tanár kérdései

- Hogyan ismerem fel?
- Hogyan bizonyosodhatok meg róla?
- Milyen eszközök a leginkább megfelelőek a fejlesztésre?

A gyerekek, fiatal kérdései

- Tehetséges vagyok?
- Miben vagyok tehetséges?

Szülők szerepe és az áramlatélményre való fogékonyság

Világosság – egyértelmű célok és visszacsatolások

Középpontban lét – a személyes jelentőség átélése

Választási lehetőség – szabályok megszegésének lehetősége

Elkötelezettség biztosítása – biztonságos kötődés

Lehetőség – egyre összetettebb cselekvési módokra

„Ennek az öt feltételnek a megléte teszi lehetővé azt, amit úgy hívhatunk, hogy 'autotelikus családi kapcsolat', mivel ideális előképzést biztosít ahhoz, hogy valaki öröme leljen az életben”

(Csíkszentmihályi, 2001, 135. o.)

A segítő kommunikációs készségei

- Parafrazeálás
- Tisztázás
- Alap-empátia
- Összefoglalás
- Információadás
- (Moderálás)
- Összekapcsolás
- (Blokkolás)
- Reflektivitást elősegítő kérdések

- Támogatás
- Nyitott végű kérdések
- Zárt kérdések
- Haladó empátia
- Erősségek hangsúlyozása
- Konfrontáció
- Önfeltárás
- Megfigyelés
- Humor
- Visszautalás